

Vennův diagram zobrazující „kulturu rušení“ (cancel culture)

Autor: Roland White

V roce 2017 volali studenti londýnské univerzity po dekolonizaci kurikula, nyní přišli se seznamem jmen, jež považují za přijatelná.

Filosofie je umění pokládání nepříjemných otázek – a tady jednu takovou máte: má v našem moderním světě ještě smysl studium tradičních západních myslitelů?

Nebo se jedná spíš o – abychom použili módního výraziva – o přežití relikvie kolonialismu s ksichty gamonnů (v britském prostředí asi **nejoblíbenější protibělošská urážka**, českým ekvivalentem by mohla být třeba vepřová hlava, kdyby ovšem nabyla rasový nádech – pozn. překl.), které je třeba zbourat jako sochy bělošských viktoriánských chlapíků s licousy?

Na stranu přežitosti se v roce 2017 velmi výrazně naklonila i perspektiva studentstva fakulty afrických a orientálních studií (SOAS) London University. Dostalo se jim mediální pozornosti díky výzvam k dekolonizaci „bělošských institucí“, tj. soustředit se místo Sókrata, Immanuela Kanta nebo Bertranda Russela na „asijské nebo africké filosofy“. Podle studentů by prý s ohledem na étos fakulty „měla většina filosofů, o kterých se učíme na seminářích, pocházet z globálního Jihu nebo jeho diaspory“.

Zesnulý **Roger Scruton**, autor *Krátkých dějin moderní filosofie: Od Descartese po Wittgensteina* to kousavě okomentoval slovy:

„Ukazuje to nejen ignoranci, ale také odhodlání si ji zachovat.“

„Pokud věří, že Kantova *Kritika čistého rozumu* vzešla z nějakého koloniálního kontextu, rád bych si jej poslechl.“

Zástupci fakulty, zřejmě po důkladných úvahách v průběhu uplynulých sedmi let, nyní debatu znovu otevírají. Přišli s „**manuálem**“ pro střední školy a univerzity, kde se vyučuje filosofie (byť snad lze doufat, že ostatní univerzity se zařídí podle svého vlastního přesvědčení).

Předložený seznam četby už neobsahuje díla Descartese, Russella, Humea nebo G. E. Moorea, jelikož jsou prý „tradičně koloniální“. Namísto toho vybízejí k přečtení děl jako *Teorie omylů v indické filosofii*, *Epistemologie Koránu* nebo *O bělošství: myšlenky k feministickému porozumění rasy a rasové nadřazenosti*.

Dr. **Paul Giladi**, jeden z autorů materiálu, vysvětluje: „Při pohledu zpět jsem si uvědomil, že mé filosofické vzdělání bylo slepé, nebo dokonce vůbec projevovalo nezáměr o bohatou studnici moudrosti z Afriky, Asie, Blízkého Východu, Latinské Ameriky i společenství původního obyvatelstva... Studium bylo směřováno k disciplinované reprodukci etablované filosofické tradice, proti níž není vhodné se nijak vymezovat.“

Hned v úvodu autoři manuálu vymezují své pozice: „Velká část akademické filosofie ve Velké Británii, Americe, **Australasii** i kontinentální Evropě v sobě nese strukturální antagonismus vůči všemu, co není bílé, buržoazní, mužské, heteronormativní a fyzicky funkční“. V podobném duchu se nese i následujících 27 stran.

Na jednom místě se dokonce dočteme, že zkoušení je součástí „západní koloniální ideologie“ a dochází i na „bělošskou křehkost, (módní teorie o tom, jak prý běloši nedokáží uznat a přijmout svůj vlastní rasismus).

Odhlédneme-li na moment od akademického žargonu, není na tom, co zástupci fakulty navrhnou, i leccos podnětného? Není prospěšné podívat se blíže na myslitele ukotvené v odlišných tradicích?

Pro pořádek zdůrazněme, že idea učení se studiem jiných kultur není nic nového. Vezměme si třeba německého filosofa z 19. století **Arthura Schopenhauera**, jehož náhled na svět bychom mohli zjednodušit do formulky, že život je tak trochu pes. Když ho jeho přítel, historik **Friedrich Majer**, zasvětil do hinduismu a buddhismu, pro Schopenhauera to bylo nanejvýš inspirativní.

Rychle si uvědomil zásadní podobnosti své práce s východní filosofií, tedy myšlenku, že

prostřednictvím cudnosti, chudoby, půstů a sebezapření může člověk vést dobrý život.

Jak píše **Bryan Magee** ve svém **Příběhu filosofie**: „Nejdůležitějším poznatkem pro něj bylo, že byť se dějiny západní a východní filosofie odvíjely zcela nezávisle jedna na druhé a odlišnými cestami, dospěly ve většině zásadních otázek k v podstatě totožným závěrům.“

Kdo jsou tedy myslitelé, které by lidé ze SOAS rádi zařadili do kurikula?

Prvním z nich je **Kitarō Nišida** (zemřel v roce 1945), často označovaný za nejvlivnějšího japonského filosofa 20. století.

Nišida byl empirik, tedy vyznavač filosofického přístupu, podle něhož poznání vychází ze zkušenosti, v kontrastu s racionalisty, kteří jsou přesvědčení, že opravdové poznání musí vycházet z rozumu a logických principů.

Výrazně jej ovlivnila západní filosofie – především sv. Augustin, Kant či Hegel – a mnozí jej obviňovali z přesprávné lásky k Západu.

Mějte se ovšem na pozoru, jeho knihy rozhodně nejsou žádné oddechové čtení. *Stanfordská encyklopedie filosofie* **praví**: „Nišidovo dílo je pro mnohé frustrující svou repetitivností a obskurním stylem, přehnaně abstraktními formulacemi a podrobnými exkurzy, které ale nezdědka končívají ve slepé uličce.“ Rozhodně se však neoctnul ve špatné společnosti – vždyť něco velmi podobného se často říká třeba o Immanuelu Kantovi.

Nišida si o svém díle nedělal velké iluze: „Navždy jsem zůstal pouhým horníkem, který surové drahokamy nikdy nedokázal vybrousit.“

Další filosof ze seznamu, **Kwasi Wiredu**, zemřel teprve v roce 2022. I on byl silně ovlivněn západní filosofií. Po studiu v rodné Ghaně pokračoval magisterským studiem na oxfordské University College.

Pokusil se ve svém díle o syntézu tohoto tradičního základu vzdělání s jedinečně africkými proudy myšlení, zejména se snažil přimět Afričany, aby své pověry posuzovali pomocí logiky.

„Při probírání se prvky našeho tradičního myšlení a kultury se neobejdeme bez koňské dávky analytické obezřetnosti,“ nechal se kdysi slyšet. „Jinak se snadno může stát, že za pochybné kulturní dovozy vyměníme nejen to špatné, ale i to dobré.“

Byl také zastáncem pojetí osobnosti z tradičního afrického myšlení: identita člověka se může měnit v závislosti na tom, jaký vede život. S osobností se tak nerodíte, ale můžete jí dobrým, prospěšným životem dosáhnout.

Seznam obsahuje i početný feministický kontingent. V Indii narozená **Uma Narayanová**, profesorka filosofie na newyorské Vassar College, zde je zvláště výraznou postavou. Také ona už jako studentka kritizovala tradiční výuku: když v 80. letech studovala na doktorském

programu na americké univerzitě, zemí zmítaly **feminismem** podnícené debaty, v kurikulu po nich ovšem prý „nebyla ani stopa“.

Jiným kritikem evropského, bělošského nahlížení na filosofie je **Nkiru Nzegwuová**, narozená v Nigérii, v současnosti vyučující afrických studií na Státní newyorské univerzitě.

Tato básnířka, umělkyně a akademička sama sebe označuje za renesanční ženu. A skutečně, málokdo z newyorských učitelů o sobě může říci, že vedl galerii v kanadské Ottawě. „Vytvořila jsem a vyučovala celou řadu uměleckých a genderových seminářů zaměřených na Afriku, dlouho předtím, než začaly být podobné předměty ve Spojených státech široce dostupné,“ říká.

Krom toho jako první nabídla americkým studentům možnost studovat hip-hopovou hudbu.

Jistě se vám uleví, že SOAS nevyzývá k úplnému odhození velikánů evropské kultury do koše: na svém webu má vyvedenu úžasnou bronzovou sochu: dílo francouzského sochaře Auguste Rodina *Myslitel*.

Úvaha Rolanda Whitea **‘White, male and heteronormative’: The cancelled philosophers you shouldn’t quote in 2024** vyšla na stránkách novin *The Daily Telegraph* 17. června 2024.